

10.ÜNİTE

TYT Orta ve İleri Düzey Tarih Soru Bankası

1595-1700 Yılları Arasında
Siyasi Gelişmeler

BEGÜM ÜNLÜ

DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ 1595-1700 YILLARI ARASINDA SİYASİ GELİŞMELER

Osmanlı-İran İlişkileri

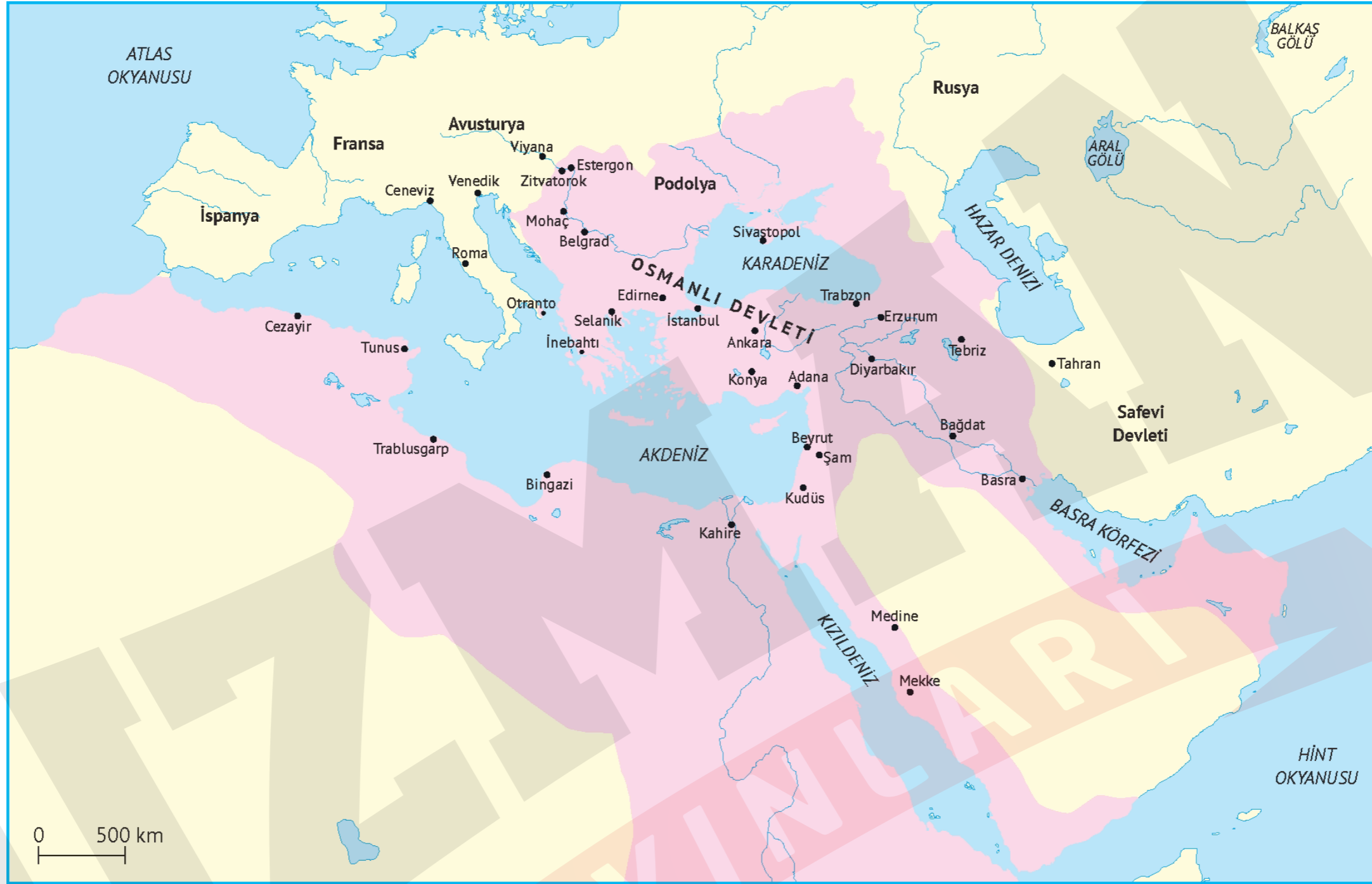
Osmanlı-Lehistan İlişkileri

Osmanlı-Venedik İlişkileri

Osmanlı-Avusturya İlişkileri

Otuz Yıl Savaşları

**XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Devletinde
ve Avrupa daki Denizcilik Faaliyetleri**

Bu yüzyılda Osmanlı Devleti;

→ Doğuda İran, batıda Lehistan, Avusturya ve Venedik, II. Viyana kuşatmasından sonra da Rusya ile savaşmıştır.

Osmanlı Devletinin Doğu Siyaseti

1555 Sonrası Osmanlı - İnan İlişkileri

- Osmanlı - İnan Savaşlarında
- Osmanlı Devleti'nin İnan'daki taht kavgalarından,
- İnan'ın da Osmanlı'nın batıdaki savaşlarından ve Osmanlı'daki taht değişikliklerinden yararlanma çabaları etkili olmuştur.
- **1- 1577-1590 Osmanlı - İnan Savaşları yapılmış ve Ferhat Paşa Antlaşması** Osmanlı Devleti, tarihi boyunca doğuda en geniş sınırlara 1590 Ferhat Paşa Antlaşması ile ulaşmıştır.

! NOT

- Osmanlı Devleti'nin üstünlüğü ile sona eren savaşlar sonucunda Osmanlı Devleti Hazar kıyılarına kadar nüfuz alanını genişletmiş, doğuda en geniş sınırlara ulaşmıştır.
- **2- 1603-1611 Osmanlı - İran Savaşları sonucunda Nasuh Paşa Antlaşması imzalanmış** ve Osmanlı Devleti, 1590 Ferhat Paşa Antlaşması ile doğuda ele geçirdiği toprakları İran'a bırakmak zorunda kalmıştır.
- **3- 1617 - 1618 Osmanlı - İran Savaşları sonucunda imzalanan Serav Antlaşması** ile İran 200 deve yükü ipek vergi vermeyi kabul etmiştir.
- **4- 1622 - 1639 Osmanlı - İran Savaşlarında Osmanlı Devleti Bağdat'ı ele geçirmiş** ve İran ile 1639 Kasrışirin Antlaşması'nı yapmıştır. (IV.Murat)
- Revan Seferi ile Revan ve Azerbaycan alınmış, Bağdat Seferi ile Bağdat alınmıştır.

Kasr-ı Şirin Antlaşması (1639) ile,

- Azerbaycan ve Revan İnan'a bırakılmış,
- Bağdat Osmanlılarda kalmış;
- Zağros dağları iki ülke arasında sınır kabul edilmiştir.

Örnek:

XVI. yüzyıl sonlarından itibaren Osmanlı Devleti'nin Avusturya ve İran ile yaptığı uzun süren savaşların aşağıdakilerden hangisine neden olduğu savunulamaz?

- A) Uluslararası alanda Osmanlı Devleti'nin saygınlığının zarar görmesine
- B) Kanunname-i Ali Osman'ın hazırlanmasına
- C) Halkın devlete olan güveninin sarsılmasına
- D) Sınırların daralmasına
- E) Ekonominin olumsuz etkilenmesine

Osmanlı Devleti nin Batı (Avrupa) Siyaseti

Osmanlı - Lehistan İlişkileri

- Lehistan, 1587'de Osmanlı himayesinden çıkmıştır.
- Eflâk, Boğdan ve Erdel'in iç işlerine karışması Osmanlı - Lehistan savaşlarının çıkmasında etkili olmuştur.
- **1)** Lehistan'ın Osmanlı - Avusturya savaşlarında Avusturya'yı desteklemesi, II. Osman'ın Hotin Seferine çıkmasına neden olmuştur.
- Genç Osman'ın Lehistan Seferi sonucunda Hotin Antlaşması (1621) imzalanmıştır.

- Yeniçerilerin isteksizliği nedeniyle Lehistan'a karşı istenilen üstünlük sağlanamamış, ancak Lehistan 22.000 altın vergi vermeyi kabul etmiştir.
- Boğdan'daki Osmanlı egemenliği korunmuştur.
- Lehistan'ın Türk himayesinde bulunan Ukrayna Kazaklarına saldırması üzerine savaş başlamıştır.
- **2)** IV. Mehmet zamanında Fazıl Ahmet Paşa'nın Lehistan Seferi'nde Osmanlı Devleti zafer kazanmıştır.
- Osmanlı'nın topraklarına toprak kattığı son antlaşma olan Bucaş Antlaşması (1672) ile sonuçlanmıştır.

Örnek:

- 1590 Ferhat Paşa Antlaşması
- 1672 Bucuş Antlaşması

Verilen antlaşmaların ortak yönü aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

- A) Lehistan ile yapılan antlaşmalar olmaları
- B) İnan ile yapılan antlaşmalar olmaları
- C) Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarını ve nüfuz alanlarını güçlendirdiği antlaşmalar olmaları
- D) Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerden aldığı vergilerin kaldırıldığı antlaşmalar olmaları
- E) Osmanlı'nın toprak kayıplarına neden olan antlaşmalar olmaları

Osmanlı - Venedik İlişkileri

- Osmanlı Devleti ile Venedikliler arasındaki ilişkilerin esas sebebi, denizlerdeki üstünlük mücadelesidir.
- XVII. yüzyılda stratejik konumu ve korsan faaliyetlerinin üssü haline gelen Girit'in dışındaki Ege Adaları Osmanlı'nın kontrolünde idi. Bu durum Girit'in alınmasını zorunlu kılmıştır.
- 1645 - 1669 yılları arasında devam eden 24 yıllık kuşatma sonrasında Girit Adası fethedilmiştir.
- Venedik Çanakkale Boğazını ve Midilli adasını abluka altına alınca Köprülü Mehmet Paşa bu ablukayı kaldırmıştır.
- 1669'da Köprülü Fazıl Ahmet Girit'i almıştır.
- Sicilya dışında Doğu Akdeniz Türk Gölü haline gelmiştir.

Girit Adası'nın Geç Alınmasının Nedenleri:

- Ordunun merkeze çok uzak olması,
- Adanın çok iyi korunması,
- Venedik donanmasının teknoloji bakımından çok üstün olması,
- Ekonomik zorluklar,
- Merkezi yönetimdeki sıkıntılar

Osmanlı - Avusturya ilişkileri

- Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında Sultan Süleyman (Kanuni) zamanında sağlanan barış ortamı ve Osmanlı'nın Avusturya karşısında kurduğu siyasi üstünlük XVI. yüzyıl sonlarında,
- sınır ihlalleri,
- vergilerdeki anlaşmazlıklar nedenleriyle bozulmuştur.

1) 1593 – 1606 Savaşları:

- Osmanlı Haçova Meydan Savaşı'nı kazanmıştır.
- Kanije ve Estergon Kaleleri alınmıştır.
- Avusturya'nın isteği ile 1606 Zitvatorok Antlaşması yapılmıştır.
- Kanuni Dönemi'nde yapılan 1533 İstanbul Antlaşması'nda "Avusturya Arşidükası Osmanlı sadrazamına denktir" kararı yerine "Avusturya Arşidükası Osmanlı padişahına denktir" kararı yer almıştır.
- Bu karar Osmanlı Devleti'nin Avusturya karşısında siyasi üstünlüğünü yitirdiğinin göstergesidir.

Örnek:

1593 – 1606 arası süren Osmanlı – Avusturya Savaşları sonunda imzalanan Zsitvatorok Barışı'nda, 1533 – İstanbul Antlaşması'nda yer alan “Avusturya arşidükü Osmanlı sadrazamına denktir.” kararına rağmen “Avusturya arşidükü Osmanlı padişahına denktir.” hükmünün yer alması,

- I. Osmanlı Devleti'nin Avusturya karşısında siyasal güç kaybı yaşadığı,
 - II. Osmanlı – İran savaşlarına zemin hazırladığı,
 - III. Osmanlı'da iltizam usulünün yaygınlaştırıldığı
- yargılarından hangileriyle ilişkilendirilebilir?**

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) II ve III

2) 1662 - 1664 Savaşları:

- Avusturya ile Osmanlı Devleti arasında 1664 Vasvar Antlaşması yapılmıştır.
- Vasvar Antlaşması ile,
- Uyvar ve Novingrad Kaleleri Osmanlı'ya bırakılmış,
- Avusturya, Osmanlı Devleti'ne savaş tazminatı vermeyi kabul etmiş,
- Erdel, Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştır.

3) 1683 Viyana Kuşatması:

- Vasvar Antlaşması ile sağlanan barış ortamı Avusturya'nın, "Orta Avrupa'da güçlenmek" çabası sonucu Macaristan'a saldırmasıyla yeniden bozulmuştur.
- Macarların Osmanlı'dan yardım istemesi üzerine Viyana kuşatılmıştır.
- Haçlı ordusunun Avusturya'ya yardıma gelmesi, taktiksel hatalar kuşatmanın başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur.

! NOT

- II.Viyana kuşatmasının başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Osmanlı Devleti'ne karşı Kutsal İttifak oluşturulmuştur.

Kutsal İttifak Savaşları: 1683-1699

- Osmanlı'ya karşı Avusturya, Lehistan, Venedik, Rusya ve Malta savaşmıştır.
- İngiltere ve Hollanda'nın aracılığı ile Avusturya, Lehistan, Venedik ile 1699 Karlofça Antlaşması yapılmıştır.
- Rusya ile de 1700 İstanbul Antlaşması imzalanmıştır.

1699 Karlofça Antlaşması na göre;

- Mora Yarımadası, Dalmaçya kıyıları ve Ayamavra Adası Venedik'e,
- Podolya ve Ukrayna Lehistan'a,
- Temeşver İli ve Banat Yaylası hariç tüm Macaristan ve Erdel Avusturya'ya bırakılmıştır.
- Antlaşmanın geçerlilik süresi 25 yıl olacak ve Avusturya, antlaşmanın garantörü olacaktır.

UZMANLAR
YAYINLARI

! NOT

Karlofça Antlaşması

- Osmanlı Devleti'nin, Batıdaki ilk büyük toprak kaybıdır.
- Diplomatik açıdan da güç kaybeden Osmanlı Devleti, Karlofça'da ilk kez "müzakereler" yoluyla bir antlaşma imzalamak zorunda kalmıştır.
- Osmanlı'nın Avrupa karşısında taarruz gücü sona ermiştir.
- Avrupa Osmanlı'ya karşı savunmadan saldırıya geçmiştir.
- 1921 Sakarya Savaşı'na kadar Türklerin Avrupa'dan çekilme süreci başlamıştır.

Örnek:

1699 Karlofça Antlaşması'nda Osmanlı Devleti,

- Podolya ve Ukrayna'yı Lehistan'a,
- Mora ve Adriyatik kıyılarını Venedik'e,
- Temeşvar Yaylası (Banat) hariç Macaristan'ı Avusturya'ya bırakmak zorunda kalmıştır.

Bu bilgilere göre Osmanlı Devleti ilgili olarak,

- I. Avrupa'daki egemenlik alanlarının daraldığı,
- II. topraklarının bir kısmının Avrupalı devletler arasında paylaşıldığı,
- III. uluslararası alandaki saygınlığının zarar gördüğü

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) I, II ve III

Örnek:

1700 İstanbul Antlaşması

- Ruslar, Azak Kalesi'ne yerleşme imkanı bulmuştur.
- Akdeniz'e inmenin ilk adımı gerçekleşmiştir.
- Ruslar ayrıca İstanbul'da elçi bulundurma hakkı da elde etmiştir.

! NOT

- Rusya ile ilk resmi antlaşma 1681 Bahçesaray Antlaşması'dır.

Örnek:

XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Batı'daki sınırlarını gösteren bu haritaya göre,

- I. Osmanlı'nın Avrupa içlerine kadar sınırlarının olduğu,
- II. en güçlü Avrupa Devleti'nin Rusya olduğu,
- III. Avrupa'nın siyasi bölünmüşlük içinde olduğu

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
- D) I ve III E) II ve III

Avrupada Din Savaşlarından Modern Devlete:

- Modern devlet anlayışı kilisenin, devlet ve toplum üzerindeki etkisinin azaltılması ve buna bağlı olarak merkezi otoritenin ve siyasi gücün ülkede tek hakim güç olması esasına dayanır.
- Modern devletlerde merkezi bir ordu, merkezi otoritenin koyduğu hukuk kuralları ve siyasi otoritenin kilise nüfuzunun dışında bağımsız hareket edebilmesi esası önemlidir.

Otuz Yıl Savaşları: 1618-1648

- Kutsal Roma - Germen (Alman) İmparatoru II. Ferdinand Protestanlığı ortadan kaldırmak için İspanya ile birlik olup diğer Avrupa devletlerine savaş açmıştır.
- Fransa, İsveç, Danimarka, Hollanda ve Protestan Alman prenslikleri ile yapılan savaşları Kutsal Roma - Germen İmparatorluğu kaybetmiştir.

Örnek:

Otuz Yıl Savaşları sonrası imzalanan Westphalia (Vestfalya) Antlaşması'nın aşağıdaki etkilerinden hangisi Avrupa'da seküler devlet anlayışının görülmesine neden olmuştur?

- A) Hollanda, İsveç ve Portekiz'in bağımsızlık kazanması
- B) Papa'nın onayına sunulmaması
- C) Fransa'nın Avrupa siyasetinde etkili hale gelmesi
- D) Avrupa'nın en güçlü devleti olarak İngiltere'nin ön plana çıkması
- E) Roma Germen İmparatorluğu'nun parçalanışının hukuksal olarak kabul edilmesi

! NOT

- Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'na karşı kendisi de Katolik olan Fransa'nın Lutherileri desteklemesi Almanya'nın tek yönetim altında birleşerek güçlenmesine Fransa'nın engel olma amacına yöneliktir.

1648 Westfalya Antlaşmasına göre:

- Avrupa halkına mezhep seçme özgürlüğü verilmiştir.
- İsviçre, Hollanda ve Portekiz bağımsızlık kazanmıştır.
- Fransa, Avrupa siyasetine yön verecek güce ulaşmıştır.
- İngiltere, Avrupa'da en güçlü devlet haline gelmiştir.
- Kutsal Roma - Germen İmparatorluğu savaş sonunda dağılırken İspanya güç kaybetmiştir.
- Fransa, Otuz Yıl Savaşları'ndan galip ayrılmış ve Kutsal Roma - Germen İmparatorluğu'ndan toprak alarak gücünü artırmıştır.
- Westfalya Barışı ile Avrupa'da dini etkenlerin yerini modern diplomasi almış ve uluslararası alanda modern devletler hukukunun temelleri atılmıştır.

! NOT

- Papalık onayına sunulmamıştır. Bu yaklaşım Avrupa'da modern devlet anlayışını güçlendirirken seküler yönetim anlayışını da başlatmıştır.

XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti nde ve Avrupa da Denizcilik Faaliyetleri

- İspanya, Portekiz, İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi Avrupalı güçler XVII. yüzyılın başından itibaren denizlerde askeri ve ticari faaliyetlere yönelmişlerdir.
- İspanya ve Portekiz'in kurduğu sömürge imparatorlukları yerini XVII. yüzyılın başlarından itibaren İngiltere ve Hollanda'ya bırakmıştır.
- İngiltere, Hollanda ve Fransa Uzak Doğu'da Hindistan, Endonezya, Çin ve Güney Doğu Asya'daki yüzlerce adayı sömürge haline getirmişlerdir.
- İngiltere XVII. yüzyılda İngiliz Doğu Hindistan şirketini kurarak İngiliz sömürgeciliğinin ilk ciddi adımını atmıştır.
- Hollanda Doğu Hindistan şirketini kurmuş ve bu sayede Hollandalılar Ümit Burnu'ndan Doğu Hint adalarının ucuna kadar uzanan bölgede sömürge imparatorluğu haline gelmiştir.

- Sömürgecilik yarışında Hollanda XVII. yüzyıl başlarında Amerika kıtasında sömürgeler elde etmek için İspanya, Portekiz ve İngiltere ile savaşmıştır. Dünya'nın en büyük deniz filosuna sahip Hollanda Dünya'nın her yerinde ticaret yapar hale gelince İngiltere'nin tedirginliği artmış ve XVII. yüzyıl sonlarına kadar İngiltere - Hollanda savaşları yaşanmıştır.
- Fransa, Amerika'da sömürge alanları kurarken XVIII. yüzyıl sonlarından itibaren İngiltere, zamanla Hollanda'nın gücünü kırarken Kuzey Amerika'daki Fransız sömürgelerini de ele geçirmiş (7 yıl savaşları) ve İngiltere, denizlerdeki üstünlüğünü ve sömürgeciliğini pekiştirmiştir.
- Hollanda ve İngiltere savaşlarında tüccar kaptanların gemileri ile mücadele süreci gerek askeri disiplin eksikliği gerekse tüccar kaptanlara güvenilemeyeceği gerçeği tüccar kaptanları yerine deniz subaylarının tercih edilmesine ve savaş gemisi yapımına öncelik verilmiştir. Böylece okyanuslarda yelkenli savaş gemileri donanmanın esasını oluşturmuştur.

Örnek:

XVI. yüzyıl sonlarından itibaren iyi silahlanmış ve ekonomik yönden desteklenmiş okyanus denizciliği sayesinde İngiltere, İspanya karşısında zafer kazanarak İspanya'nın deniz hakimiyetine son vermiştir. Ada devleti olmanın avantajı ile İngiltere, XVII. yüzyılda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'ni kurarak İngiliz sömürgeciliğinin temelini atmıştır.

Yalnız bu bilgilere göre,

- I. batılı devletlerin Uzak Doğu'da sömürgecilik faaliyetinde bulunduğu,
- II. Avrupalı devletler arasında deniz hakimiyeti için mücadeleler yaşandığı,
- III. XVI. yüzyıl Avrupası'ndaki güçler dengesinin XVII. yüzyılda değiştiği

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

Osmanlı Devleti nde Denizcilik Faaliyetleri

- Denizcilik faaliyetleri Orhan Gazi Dönemi'nde denizci bir beylik olan Karesioğulları'nın Osmanlı'ya bağlanması ile başladı.
- Orhan Gazi zamanında kurulan ilk Osmanlı tersanesi I. Bayezid zamanında Gelibolu'da geliştirilmiştir.
- Fatih zamanında Karadeniz Türk gölü olurken, Ege Denizi'nde önemli başarılar kazanıldı.
- I.Selim Dönemi'nde Suriye ve Mısır'ın fethiyle donanmanın önemi daha da arttı.
- Kanuni Dönemi'nde donanma zirveye çıktı.
- Akdeniz Türk gölü haline geldi.
- 1570'te Kıbrıs'ın fethinden sonra İnebahtı'da Osmanlı donanmasının yakılması "kadırgaların" tartışılmasına neden oldu.
- Osmanlı'da kadırgalar varken Batı'da "kalyon" denilen daha büyük ve daha dayanıklı gemiler vardı.

Çektiri:

- Osmanlı donanmasında kürekle yürütülen ve yelkenin yardımcı bir araç olarak kullanıldığı gemilere verilen genel isimdir.
- Çektiriler savaştaki işlevlerine göre çeşitli türlere ayrılırdı.
- Bunlardan biri temel savaş gemisi olan "kadirga"dır.
- "Mavna", "baştarda" "kaptanpaşa baştardası" da çektiriler arasındadır.

UZMANLARIN
YAYINLARI

Kadırga:

- Daha çok Akdeniz'de kullanılan eski tip bir savaş gemisidir.
- Asıl hareket mekanizması kürektir.
- Osmanlı donanmasında XVIII. yüzyılın sonlarına kadar kadırga kullanılmıştır.
- XVII. yüzyılın ortalarından itibaren kalyon kadırga karşısında üstünlüğünü kabul ettirdi.
- Osmanlı donanması da bu dönemde yavaş yavaş kalyona geçiş yapıyordu.
- Ancak bu değişim kadırganın değerini büsbütün yok etmedi. Kadırganın kalyona karşı sürat ve manevra üstünlüğü vardır.
- Kalyonlar yalnızca rüzgarlı havalarda yol alırken kadırga rüzgarsız havalarda da yol alabilirdi.

Kalyon:

- Yelkenli ve kürekli en büyük savaş ve yük gemisidir.
- Osmanlı denizciliğinde kalyon ilk defa Sultan İkinci Bayezid Han devrinde kullanıldı.

